

הלכות סבה סימן תרל תרלא

ואם לאו פסולה. ואם ספק הספק על עמודים והקצעים הם דפנות, אפלו אין גבוה עשרה מהמטה עד הספק קשרה, כיון שיש עשרה טפחים מהארץ עד הספק:

תרלא סבה שחמתה מרבה מצלתה ויתר דיגי הספק, וכו' י' סעיפים:

א *סבה שחמתה וצלתה *שוין מלמעלה, פסולה, לפי שהחמה מתפשטת ברחוקה (א) ויהיה למטה חמתה מרבה מצלתה, אבל אם חמתה וצלתה (ב) שווים מלמטה, קשרה: **ב** (ב) אם כרב ממנה צלתה מרבה שגי משהויין ובמעוט ממנה חמתה מרבה משהו, בענין שקשנצורף יחד החמה והצל של כל הספק יהיה צלתה מרבה מחמתה משהו, (ג) קשרה: הגה (ד) ויש (ו) מחמירין אם הספק גדולה ויש מקום שבעה על שבעה שחמתו מרבה, אף-על-פי שבצורה כל הספק הוי הצל מרבה וי"ס ספק (דוכוח): **ג** *הרף הסכוף להיות קל כדו שגראו ממנו (ה) הפוכבים הגדולים. היתה המצבה קמין בית, (ו) אף-על-פי שאין הפוכבים נראים מתוקה, (א) [ג] קשרה: **ד** יהיה פסוי דק מאד שיש בה אור הרבה אלא שאין שלשה טפחים במקום אחד, וכן הכל צלתה מרבה מחמתה, קשרה: ה' יהיה הסכוף מדבבל (פרוש, מבבל), והוא הסכוף שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה, קשר, (ו) ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד שלשה טפחים. ו' אם היה (ח) ברחב זה העולה (ז) *טפח או יותר, אף-על-פי שהוא גבוה משלשה טפחים ואין אותו קאלו יכר למטה (ט) ונגע בשפת זה היורד, והוא

א הכי דקוין בנקרא
דקה כ"ב ממשה
שם ב סימא דרבי
יחזן י"ט ופרוש
הרא"ש שם
ג ירושלמי הביא
הרא"ש ד רמב"ם
ה משנה שם כ"ב
ו משנה שם
הקדוש לה נב
דשמואל ז שם
הקדוש לה שמואל
הקדוש רש"י
התוספות שם
הביאה הטר
ח באוקמא דאבי
שם ט באוקמא
דרכא שם

שערי תשובה

[ג] קשרה. עכ"ט. וכו' קב דבדבבד כאשר יהיה האפן שא"א לטל קצת מהספק מפני [איזה סבה] (קסה) יש לספק על הפכשירים:

שם הקשר סבה, ט"ז: (ג) קשרה. ולבוש פוסל כשאין המטר יכול

באור הלכה

* שוין מלמעלה פסולה. הנה בטור הביא דעת בעל העטור להפך, ולא הביא המחבר את דעתו קלל, משום שהרמב"ם והרא"ש פלג קמי בשית רש"י וכמו שפסק פה בשלחן ערוך, ואני מצאתי עוד ראשוני ראשונים דסקרי גס"פ הכי והם הרבה חננאל והר"ץ גיאות: * טפח או יותר וכו', והוא שיהיה מכתן וכו'. המחבר העמיד דבריו מלשון הרמב"ם, משמע דסקריא לה דאם היה רחב הקנה העליון יותר מטפח בעינן נמי באורי שבין התחתונה יותר מטפח שיהיה נאי להוריד העליון בקינים, אבל הרמ"א דקדק וכתב דהיינו שיש באור שבין התחתון טפח, הורה לנו כזה דדעתו קמסקנת הרמב"ם בחדושי דכל שיש בין התחתונה טפח סגי והנראה בבאורו הגרע"א, ומה שצינו: ר"ן פרק הלשן ובית יוסף בשם הרמב"ם, הוא לאפוקי מדעת רש"י ותוספות דסקריא להו דאפלו אין באורי שלמשה פותח טפח אמרין גס"פ 'חבט רמי':

(ד) ויש מחמירין וכו'. דעתו, דאפשר להקמא לא אורי רק בסבה קטנה שהיא שבעה על שבעה שלמשה וכו' ויש מחמירין דהמעוט שבה בטל לגבי הרב, אבל בסבה גדולה שיש בה שבעה על שבעה שחמתו מרבה, הוא מקום חשוב ואינו בטל לגבי שאר הספק שצלתו מרבה, ועל-כן אין לישב באותו חלק, (ג) אבל לשאר החלק אין זה פוסל אותו לכלי עלמא כיון שיש שם הקשר סבה. ואפשר עוד, דאם מפקי קל ארף הרפן כזה באפן שבמקום שאל מרבה לא ישאר רק שני דפנות, צריך עיון על כל הספק (פמ"ג): **ג** (ה) הפוכבים הגדולים. הינו (ז) הנראים ביום בעוד שלא שקעה חמה. והאחרונים כתבו, דלכתחלה בעינן דאפלו בליילה נרא פוכבי לילה בתוקה. ובדרכי-משה הביא בשם מהר"ל דמתר לספק הספק עב הרבה, דאי אפשר שלא יראו בה פוכבים, אף-על-גב דבליילה אינו רואה הפוכבים, מפל מקום ביום איכא חורים וסדקים בכמה מקומות, עד כאן לשונו. ועין בספר בכורי-יעקב דהמקל פותה לא הפסיד, ובפרט היכי שיש לחש דאם יעשה הספק דק יותר יגשב הרים יותר תוף הספק ויצטרע ברוח וצבנה. ועין בפריימגרים שקבת, דאפשר לענין ראת הפוכבים די בכל הספק אם הוא רואה רק במקום אחד, מה שאין כן אם היה מצבה הרבה מאד על שאין הגשם יכול לירד בתוכו, למאד דאמר דפסולה, כל שיש ארבעה טפחים בחד (ס) ספק פסול מקרי. (ו) אף-על-פי שאין הפוכבים וכו'. רוצה לומר, (י) לא גדולים ולא קטנים. וכתבו האחרונים, דמכל מקום אם היא מצבה כלי-כף עד שאין הגשמים יכולים לירד בתוכה אפלו כשיוררין גשמים מרביים, ואם-כן הוי קצין בית, יש להחמיר ולפסל משום גזנת בית; ומכל מקום בדיעבד כאשר אי אפשר לטל קצת מהספק מפני איזה סבה, (י) יש לסמך על הפכשירים: **ה** (ז) ובלבד וכו' שלשה טפחים. דכל פחות משלשה פתדא חשיב: (ח) ברחב זה העולה טפח. ורוצה לומר, בכל (ח) קנה וקנה מן הספק היה רחבו טפח, דאז חשיבי לומר כהן 'רואין וכו': (ט) ונגע בשפת זה היורד. ורוצה לומר, שבספק התחתון יש גס"פ חלל בין קנה לקנה, ורואין

שער הציור

בעלמא, עין שם, ובנדאי יש לסמך על דעת המקלין כזה, אכן לכתחלה נכון להזהר כזה לצאת ידי כל הדעות. ועין בדברי הרב חננאל על הרא"ש: (ב) ש"ש: (ג) דרכי-משה ושאר פוסקים בשם רבנו יצחק: (א) ט"ז ופשוט: (ד) הנרא' א"ש"א: (ו) ומכל מקום אם נטל אחר-כך מקצת עבי הספק מקליו אין צריך לנענע הנשאר אפלו הניחו בבת-אחת, כי אין שם ספק פסול ממש עליו [שם בא"א]: (י) ואפלו אין ניצוצי השמש נראין בתוכה [ט"ז]: (י) שערי-חשבה. ועין בשבלי-הלכת: (ח) ה"ר"ן:

הִלְבוּת סִמְן תַּרְלָא

ביאורים ומוספים

סימן תרלא

סִמְן שְׁחַמְתָּה מְרַבָּה מְצַלְתָּה וְיִתֵּר דִּיגֵי הַסֶּכֶךְ

[משנ"ב ס"ק א]

וְאָז יִתְבַּשֵּׁל הַמַּעֲוֵט נֶגְדַּ הַרְבֵּי וְכו', מְקוֹם הַקְּנִיּוֹת רְחֵבִים מִן הַאֲוִיר².

1) ואף שאין שייך ביטול ברוב כשכל מין ניכר בפני עצמו, ואילו כאן הסכך והאוויר ניכרים הם, כתב המהר"ן חיות (סוכה ב, א) שאין הכוונה שהסכך בטל באויר, אלא שהצל שמחמת הסכך בטל בחמה, כמבואר בר"ן (שם א, א בדפי הרי"ף) בדעת רש"י, ומכיון שצל וחמה הם דברים שאין בהם ממש, לא שייך בזה דין ניכר האיסור. והחכמת שלמה (על השו"ע כאן) כתב, שהביטול ברוב כאן אינו מדין ביטול ברוב האמור בידי, אלא רק ענין של הגדרת שם הסוכה, שכשרוב הסוכה אינה מוצלת אין למקום המסוכך ומוצל שם סוכה, משום שהוא בטל בחשיבותו לרוב הסוכה, ונחשב כאילו הסוכה כולה אינה מסוככת ונולף זה כתב שהביטול נאמר על הסכך עצמו, כפשוטו לשון רש"י ודלא כר"ן. ועל דרך זה ביאר בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"א סוף סי' קעח). וכענין זה כתב הגרי"י קניבסקי (קהלות יעקב סוכה סי' א אות ב) שאין הכוונה כאן שהצל מתבטל מדין ביטול ברוב, אלא מדין 'רובו ככולו'.

2) וסוכה שהסכך שלה מרובה מהאוויר כלשהו בלבד, שעל ידי כך לכאורה יש פחות ממחצה צל למטה [מחמת שהחמה מתרחבת למטה והמשהו סכך שעודף על המחצה אינו מועיל למעט את החמה שלמטה לפחות ממחצה], כתב בשו"ת אגרות משה (שם סי' קפב) שכשרה היא, כיון שמשמעות הגמ' (סוכה כב, ב) היא שכל שהסכך צלתי מרובה מחמתו אפילו כלשהו, הסוכה כשרה, ובהכרח שלא שייך במציאות שלמטה יהיה פחות ממחצה צל כשלמעלה יש רוב סכך, ואף רוב כלשהו, וגם אם רואים במציאות שלמטה יש רוב חמה, אין זה אלא מחמת סיבה צדדית, כגון שקני הסכך אינה חלקים אלא עגולים. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קע וח"ג סי' עח אות ו) כתב ששייך במציאות שלמעלה יהיה הסכך מרובה בכלשהו על חמתו ולמטה יהיה פחות ממחצה צל, משום שלפעמים החמה מתרחבת הרבה, אלא שלמעשה הסוכה כשרה, מפני שהסכך ראוץ לעשות רוב צל תחתיו, ועל כל פנים בגובה עשרה טפחים שהוא שיעור סוכה, אף שעל קרקע הסוכה אינו מיצל כל כך, וכל שכן שהסוכה כשרה אם החלק שאינו מסוכך בסכך כשר אינו אויר אלא מסוכך בסכך פסול.

[משנ"ב ס"ק ד]

צָרִיךְ צִיּוּן עַל קַל הַסֶּכֶךְ³.

3) ואף שבאופן שיש מהדופן עד חלק הסכך שצלתי מרובה מחמתו פחות מארבע אמות, לכאורה יש לומר 'דופן עקומה' ולהכשירו, כתב הבכורי יעקב (סי' ב, ובתוספת בכורים שם) שסכך שחמתו מרובה מצלתי אינו נחשב כסכך פסול אלא כאויר, ואין אומרים בזה 'דופן עקומה' והביא ראיה לדבריו מהר"ן שהובא בבי" (סי' תרכט), וראה ביה"ל שם (סי"ב ד"ה וכל) שהרמ"א לא פסק כר"ן. ודעת הגרי"ן קרליץ (סוכה חיים עמ' קפב) שאף על סכך שחמתו מרובה מצלתי אומרים 'דופן עקומה', ולפי דבריו יש לומר שמדובר כאן שהדופן רחוקה יותר מארבע אמות.

[משנ"ב ס"ק ה]

כֹּל שֵׁשׁ אַרְבָּעָה טַפְחִים בְּיַחַד סֶכֶךְ פְּסוּל מִקְרָי⁴.

4) ואף שהוצרכו חכמים לגזור על סיכוך בנסרים הרחבים ארבעה

טפחים, ומשמע שלא נאסר הדבר בלאו הכי מחמת שנסר זה הרחב ארבעה טפחים מונע כניסת גשמים, ביאר הגרי"ן קרליץ (חוט שני סוכות פ"ו סי' א) שיתכן שהוצרכו לאסור בנסר שיש בו נקבים, שהגשמים עוברים דרכו.

[משנ"ב ס"ק ו]

אֲפִלוּ קְשִׁי'רֵיךְ גְּשָׁמִים מְרַבִּים⁵ וכו', ומקל מְקוֹם כְּדִי'עֵבֶד כְּאֶשֶׁר אֵי אֶפְשֵׁר לְטַל קֶצֶת מִהַסֶּכֶךְ מִפְּנֵי אֵיזָנָה סִפְהָ⁶, יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל הַמִּקְשִׁירֵיךְ⁷.

5) וכשהגשמים אינם נכנסים דרך הסכך בעת ירידתם אלא רק לאחר זמן כשמצטברים על גבי הסכך, כתב הבכורי יעקב (סי' ד) שהסוכה כשרה לכל הדעות. ושיעור הגשמים שצריך שיעברו דרכו ויהיה כשר, כתב (שם) שהוא בכדי שתסרח המקפה, המבואר בשו"ע לקמן (סי' תרלט ס"ה).

ולגבי סוכה בגדיש, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלה ס"א ד"ה כשרה) שלדעת הט"ז אף אם הקש מונע כניסת גשמים אין היא פסולה, כיון שגדיש אינו נראה כבית כלל, ולדעת הא"ר אין חילוק בין קש לעצים.

אכן לגבי סיכוך בקש, כתב בשעה"צ לעיל (סי' תרכט סי' קעג) בשם הט"ז שאין לעשות כיוסיו עב שמעכב את המטר מלידך לתוכו וואף השו"ע הרב והח"א שהביא שם לא נחלקו על זה, אלא רק השמיטו את דברי הט"ז שהחמיר משום כך גם בסיכוך שאינו עב, שאינו דומה לגדיש.

ולגבי הנחת כיוסיו זכוכית על גבי הסכך, דעת הגרמ"מ אפשטיין (מקראי קדש סוכות ח"א סי' כב) שהסוכה נפסלת בכך [מדאורייתא], מפני שהגשמים אינם יכולים להיכנס לסוכה והרי היא כבית, וכן משמע שפסל החו"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' ריח), הובאו דבריו בביה"ל לעיל סי' תרכו ס"א ד"ה אג, וראה מה שכתבנו שם.

6) ולומר לנכרי ביום טוב להסיר חלק מהסכך, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרלה ס"א ד"ה עציים) שמוותר, כיון שהסרת הסכך אינה נחשבת כסתירת אהל מדאורייתא אלא מדרבנן, והותר הדבר מפני שהוא 'שבות דשבות במקום מצודה'.

7) ולענין ברכה על הישיבה בסוכה זו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' ס) שאפשר לברך, כיון שמהטור וכן מסתימת דברי השו"ע והרמ"א משמע שלא פסקו כר"ת שפסל את הסוכה כשגשמים אינם נכנסים לתוכה, ועוד, שלענין סוכה הפסולה מחמת גזירה, מבואר במג"א (סי' תרכט סי' כב) שבשעת הדחק כשאי אפשר לקיים את המצוה באופן אחר, יושבים בה, ואפשר אף לברך עליה, על פי דברי הרמ"א לקמן (סי' תרמט ס"ו) וכן כתב במשנ"ב לעיל (סי' תרכט סי' ג) שהרשב"א צידד שמברכים עליה. וראה שם סי' ק נח שבשפסול הוא מיינא אין לברך עליה. והכפ החיים (סי' י) כתב שלכאורה אין מברכים עליה מפני שישפך ברכות להקל'. (ובשבלי הלקט (סי' של) שנראה שאליו ציין בשעה"צ (סי' ז) מבואר, שמעובה כמין בית כשרה לכתחילה, אכן למד שמדובר על כוכבים, כרש"י, ולא על גשמים, כר"ת).

ולענין סכך העשוי משתי שכבות של חצאי קנים המורכבים זה על גבי זה, באופן שפני הקנים התחתונים כלפי מעלה, וכנגד האוויר שביניהם מונחים על גביהם חצאי קנים שפניהם כלפי מטה, ובשעה שנופלות הטיפות על הקנים העליונים נופלות הן לקנים התחתונים העשויים כמרום ועל ידי כך אין הגשמים נכנסים לסוכה, כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' סא) שהסוכה

מילואים

הלכות סֵפֶה סִימָן תָּרֵל תַּרְלָא

המשך מעמוד 188

לשבת בסוכתו בשעת הגשמים, ואף לברך ברכת לישב בסוכה, ומטעם זה הורה (חשוקי חמד סוכה כח, ב) שרשאי אדם ליתעו מארץ ישראל למדינה שיורדים בה גשמים בחג, אם יסדר שם סוכה עם סכך כזה המגן מפני הגשמים, ובכך אינו נחשב שמכניס את עצמו למצב שאינו יכול לקיים את המצוה.

אכן, בשרית שבט הלוי (ח"ו סי' ס אות א) כתב שאף אם להלכה סוכה זו כשרה, מ"מ אין לייצר סכך כזה ולהתחכם לעשות דבר נגד הצורה הפשוטה של מצות סוכה.

מאידך, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני סוכות פ"ו סי' ג) שיתכן שסוכה זו פסולה, כיון שסכך זה מונע את כניסת הגשמים בקביעות, ודומה הסוכה לסוכת קבע, וכן הסכים הגר"י וייס (שו"ת קנה בשם ח"ב סי' כו-כז) שנראים דברי הגר"מ ברנדסדורפר (שם) שסוכה זו פסולה היא.

כשרה, כיון שישוד הפסול של סוכה שאין גשמים יורדים לתוכה לדעת ר"ת הוא משום שבכך שמוגנת מפני הגשמים בסכך עבה נחשבת היא כבית, מה שאין כן בסוכה זו, שיש הפרש אויר בין הקנים העליונים והתחתונים שדרכו אפשר לראות את הכוכבים [ובו נכנסת רוח לסוכה], ואם כן אין צורתה כבית כלל, אלא רק נעשתה בה תחבולה כדי למנוע את כניסת הגשמים [דהיינו בעין דברי הט"ו (סי' תרלה ס"ק ב) שסוכה בגדיש כשרה אפילו אם הקש שבגגה מונע כניסת גשמים לסוכה, כיון שגדיש אינו נראה כבית כלל], וכן דעת הגר"שז' איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ח סי' ה) הגר"ח קניבסקי (קובץ יד הרש"ז עמ' נא) שסכך זה כשר, והוסיף הגר"ח קניבסקי (שם) שיש להקל כזה גם מחמת זה שאם הגשמים יבואו באלכסון, יכנסו לסוכה דרך הרווח שבין שני הסככים, ורק שאין דרך הגשמים לרדת באופן זה. וכתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות שם) שמי שיש לו סכך כזה מחוייב

הלכות סֵפֶה סִימָן תָּרֵל

המשך מעמוד 192

נמצא בחלק האחר, כתב הגר"שז' איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ז דבר הלכה אות טו) שנסתבר שאסור כיון שהוא סתירה, שהרי רק אחד מהמקומות יכול להיחשב כסוכה כלפיו.

אמנם, לגבי אדם היושב בחלק החיצון ומברך ברכת לישב בסוכה, ורצה להוציא אדם אחר היושב בחלק הפנימי, כתב הגר"שז' איערבך (שם סי' ט) שיכול להוציא ידיו חובה, אף שלכאורה הוא תרתי דסתרי, כיון שכל אחד מקיים מצות סוכה במקומו [נראה לקמן (סי' תרלג ס"ק בג), ומה שכתבנו שם]. ומ"מ לגבי סוכה שיש לה שלש דפנות וסכך פסול יוצא מאמצע הדופן האמצעי על פני כל אורך הסוכה ומחלקה לשנים, אלא שכל צד כשר מדין דופן עקומה, הסתפק הגר"שז' איערבך (שם סי' ט), ספר הסוכה פסקים והערות אות ג) אם מותר לשני אנשים לאכול בשני חלקי הסוכה באותו זמן, כיון שלומר ששניהם יוצאים באופן זה הוא ממש סתירה זה לזה, מה שאין כן באופן הנ"ל, שהחלק הפנימי של הסוכה בודאי נחשב כסוכה, וההלכה של דופן עקומה [שמכשירה את המקום של החיצון] לא נאמרה לפסול מקומות אלא רק להכשיר, ואין זו סתירה כל כך לומר ששניהם יצאו.

[משנ"ב ס"ק יז]

בין דאין בו ארבעה טפחים מתר לישן תתתי¹⁵¹.

15) והחזירא כתב (א"ח סי' קמד ס"ק ד), שנראה שאסור לישון תחתיו מפני שהם מצטרפים.

[משנ"ב ס"ק יח]

קשיש בין שניהם שלשה טפחים¹⁶.

16) ואם יש חמישה טפחים סכך כשר, ושני טפחים סכך פסול, ושני טפחים איר, כתב החכמת שלמה (כאן) שהסוכה כשרה [שהרי אפשר להתעלם מהאוויר, ולהכשיר בשאר].

עושה צל ועל כן אי אפשר לישון תחתיו, אך מדין מחיצה, די בכך שיש לבוד כדי שיחשב כמחיצה ומצטרף מקום האויר להשלים שיעור המחיצה.

[משנ"ב ס"ק יא]

ידקא שהולך וכו'¹².

12) ובאופן שהאוויר אינו על פני כל הסוכה אלא על פני רובה, או על פני שבעה טפחים, הסתפק החזו"א (א"ח סי' קמד ס"ק ה) האם נחשבים שני הצדדים כמקומות חלוקים, ואסור לישון בה כשאמצע גופו תחת האויר, או לא (שונה הלכות סי').

ושיעור רוחב האויר שאין לישון תחתיו כשהוא מהלך על פני כולה, כתב בשרית שלמת חיים (סי' שמה-שמוט) שהוא כשיכול אדם לשכב על צידו ויהיה כל גופו תחת האויר. והוכיח דבריו מכך שלא התכר בפוסקים שכשמסככים בקנים [וכן 'פלפולנים'], שיש להקפיד להניח חלק מהם לרוחב הסוכה ולא רק לאורך הסוכה, כדי שלא יהיה אויר המהלך על פני כולה. מאידך, הגר"ח ש"ינברג (קובץ המועדים סוכות עמ' תשז) כתב שהשיעור הוא כשהאוויר החוצה את הסוכה נראה בבירור גם שמסתכלים על הסכך שבקצה השני של הסוכה.

[משנ"ב ס"ק יב]

ראש¹³.

13) ואם מיעוט ראשו נמצא תחת הסכך ורובו תחת האויר, כתב החזו"א (א"ח סי' קמד ס"ק ה) שנחשב כאילו אינו בסוכה.

[שעה"צ ס"ק יז]

14) ומגל מקום המלך הפנימי גם-כן פשר, דלגבי דילה לא אקרינן דפן עקפה¹⁴.
14) אכן, לשבת כשראשו ושולחנו נמצאים בחלק האחד ואילו רוב גופו

הלכות סֵפֶה סִימָן תָּרֵל תַּרְלָא

המשך מעמוד צט

[משנ"ב ס"ק ב]

קגון קפת גוים וכ'⁴.

4) ואף אם עשאה הנכרי עבור עצמו, ולא עשאה ישראל עבור הנכרי,

הונח לשם צניעות, אלא צריך שתהיה הסוכה מסוככת יפה באופן שהיה הסיכון הרבה יותר מרוב, שבכך ניכר שהונח הסיכון לשם צל ולא לצניעות.